

Synteser för en hållbar landsbygdsutveckling i Sverige

Slututvärdering av Landsbygdsprogrammet
2007-2013

Lärseminarium

Jordbruksverket 22 mars 2017

Jörgen Johansson, Mats Holmquist &
Per-Ola Ulvenblad

Vår övergripande lärdom

Bristen på horisontellt tänkande
i ett starkt vertikalt styrt
politikprogram

Utvärderingens syfte

- Utvärderingen syftar till att besvara 22 programövergripande utvärderingsfrågor
- Huvudansatsen i studien är att lämna en analys av landsbygdsprogrammet 2007-2013 som innefattar synteser som avser att bidra till att bättre uppfylla ambitionerna om en ekonomisk, ekologisk och socialt hållbar landsbygdsutveckling i Sverige.
- Besvärande oförmåga att ta tillvara resultat av tidigare utvärderingar av landsbygdsprogrammen

Synteser för en hållbar landsbygdsutveckling

Syntesbegreppet ska förstås i betydelsen av att 'sätta samman' och blottlägga motsägelsefulla förhållanden för att stimulera reformutveckling

Tre synteser:

1. Konstruktiv syntes
2. Lärandesyntes
3. Processvärdesyntes (samordningsvärden och värden kopplade till lokalt/regionalt engagemang)

22 programövergripande utvärderingsfrågor

Syntesgruppen har sorterat frågorna i fyra utvärderingsområden:

- I. Konkurrenskraft, livskvalitet och diversifiering*
- II. Klimat och miljö*
- III. Måluppfyllelse och effektivitet*
- IV. Horisontella mål - integration och jämställdhet*

CEQ 1: I vilken utsträckning har landsbygdsprogrammet bidragit till ekonomisk tillväxt på landsbygden?

Svårtolkad bild relaterat till ekonomisk tillväxt placerat i en varierande geografisk kontext.

Konkurrenskraftsgruppens och Landsbygdsutvecklingsgruppens rapporter visar på flera åtgärder som har positiva effekter gällande ekonomisk tillväxt.

Utvärderingsresultaten antyder också att det existerar synergieffekter i interaktionen mellan kompetensutvecklingsåtgärder och investeringar för modernisering.

CEQ 2 I vilken utsträckning har LBP bidragit till att skapa arbetstillfällen?

PSEQ 2:A Hur många arbetstillfällen har LBP bidragit till att skapa/bevara?

Det är mycket svårt att mot bakgrund av utvärderingsmaterialet dra några slutsatser kring kvantifieringar av i vilken mån LBP bidragit med eller bevarat några arbetstillfällen.

I underlagsmaterialet framkommer en splittrad bild - se tabell 3.2 i rapport

Slutsatsen av analysen visar att LBP bidragit till att skapa och även bevara arbetstillfällen, men det går inte på ett säkerställt sätt att ange sysselsättningseffekternas omfattning och varaktighet i kvantifierade termer.

Sysselsättningseffekterna av bredbandssatsningarna bedöms som positiv.

PSEQ 2:B Hur många arbetstillfällen för unga har programmet bidragit till att skapa respektive bevara?

Frågan går ej att besvara då det saknas information.

Startstödet för unga har bidragit till färre arbetstillfällen dvs. äldre har trätt tillbaka till förmån för yngre personer.

Det finns även en del andra iakttagelser i underlagsmaterialet som visar att relativt få yngre personer varit deltagare i olika projektverksamheter och andra aktiviteter knutna till LBP . Vi har inte haft resurser att fördjupa analysen för denna fråga.

CEQ 3 I vilken utsträckning har LBP bidragit till att skydda och stärka naturresurser och landskapet, inklusive biologisk mångfald och jord- och skogsbruk med höga naturvärden?

Syntesgruppens övergripande bedömning är att LBP i hög utsträckning bidragit till ökad biologisk mångfald och att skydda och stärka naturresurser...

... dels genom stöd inriktade på detta...

... men även genom att programmet som helhet har bidragit till att vidmakthålla jordbruk och ett öppet och mera varierat landskap.

CEQ 4 I vilken utsträckning har LBP bidragit till att öka tillgången till förnybar energi?

LBP har bidragit till en ökad tillgång på förnybar energi men potentialen är många gånger större och förutsätter en förbättrad lönsamhet och politiska styrmedel som gör det attraktivt att producera förnybar energi inom lantbruket.

CEQ 7 I vilken utsträckning har LBP bidragit till minskad klimatpåverkan och till klimatanpassning?

LBP har i enskilda delar bidragit till minskade utsläpp av växthusgaser och ökad kunskap om klimatförändringar men det finns fortfarande potential för att minska klimatpåverkan ytterligare.

Huvuddelen av klimatåtgärderna i programmet är energirelaterade och endast i liten grad inriktad mot att minska de biologiska processernas utsläpp av växthusgaser. För att programmet ska bidra till en ytterligare minskning av klimatpåverkan behövs forskning kring vilka åtgärder som ger mest nytta och ekonomiska incitament för att vidta åtgärder. Medvetenheten om behovet av klimatanpassning behöver stärkas om åtgärder ska komma igång.

CEQ 8 I vilken utsträckning har LBP bidragit till förbättrad vattenförvaltning (kvalitet, användning och mängd)?

Miljöåtgärder inom LBP har bidragit i hög utsträckning till förbättrad vattenförvaltning men effekterna av denna förbättring uppväger inte nödvändigtvis ökat läckage av växtnäringsämnen och bekämpningsmedel (lokalt eller totalt) som programmet kan ha bidragit till genom högre jordbruksproduktion än vad som varit fallet utan programmet.

CEQ 9 I vilken utsträckning har LBP bidragit till att förbättra livskvaliteten på landsbygden och till att främja diversifiering av landsbygdsekonomin?

Resultaten *antyder* att det i de konkreta landsbygder där projekten (inom axel 3 & 4) genomförts så har också livskvaliteten blivit bättre. Däremot kan inga slutsatser dras om hur livskvaliteten utvecklats för landsbygden som helhet.

Gällande diversifiering av landsbygdsekonomin saknas signifikanta samband mellan flertalet åtgärder inom axel 3 och påverkan på landsbygdsekonomin diversitet i berörda kommuner.

Potentialen att öka diversifieringsgraden är större i urbana områden och i tätortsnära landsbygd jämfört med mer glesa landsbygdsområden.

I underlagsmaterialet efterlyses utvecklade indikatorer för att mäta både livskvalitet och diversitet landsbygdsekonomin

PSEQ 9:A Bidrar LBPs fokus på miljöåtgärder till ökad livskvalitet på landsbygden? (Hur skulle landskapet se ut utan LBP?)

Det är en mycket komplicerad uppgift att analysera vad exempelvis bevarandet av betesmarker eller en utvecklad biologisk mångfald betyder för livskvaliteten på landsbygden.

Gällande exempelvis kompensationsstödet synes denna stödform förbättra ekonomin för befintliga jordbruksföretag vilket kan leda till livskvalitetsförbättringar för den enskilde - men att strukturuomvandlingar i jordbruksnäringen bromsas upp, vilket på sikt möjligtvis leder till livskvalitetsförsämringar för landsbygden i sin helhet.

Likaså är det svårt att analysera och värdera vilka livskvalitetsförbättringar som ligger i att genom miljöersättningar bidra till att bevara landskapets särdrag och öppna ytor.

CEQ 10 I vilken utsträckning har LBP bidragit till införandet av innovativa ansatser?

Slutsatser om i vilken utsträckning landsbygdsprogrammet 2007-2013 bidragit till införandet av innovativa ansatser är svårbedömd.

Även om temagruppernas analyser visar på att några av de enskilda åtgärderna haft en positiv effekt för innovationspotentialen synes ändå den samlade bilden vara att programmet kan utvecklas åtskilligt i att främja innovativa ansatser.

Överlag är programmet fortfarande i hög grad inriktat mot gamla eller traditionella affärsmodeller, tunga stödformer är riktade mot investeringar inom primärproduktion som leder till produktionseffektivitet men inte till innovationer.

CEQ 12 I vilken utsträckning har landsbygdsnätverket bidragit till att uppfylla målen i LBP?

Överlag värderas Landsbygdsnätverkets verksamhet som en positiv faktor för måluppfyllelsen.

Särskilt arbetsgrupperna och erfarenhetsutbytet inom Leader har spelat en övervägande positiv roll. Dock har åtgärder för miljöersättningar, fysisk planering i landsbygder och för att vårda och utveckla landskapsområden, spelat en övervägande liten betydelse.

Nätverket hade kunnat bidra än mer till måluppfyllelsen om man

- (1) bedrivit mer av organisationsbaserat lärande (mindre av individbaserat),
- (2) ökat ansträngningarna ytterligare att sprida det material som tagits fram
- (3) satsat mer på att utveckla arbetssätt för att öka användningen av framgångsfaktorer som noterats i nätverkets aktiviteter.

CEQ 13 I vilken utsträckning har TA bidragit till att uppfylla målen i LBP?

PSEQ 13:A Hur har administrationen påverkat måluppfyllelsen?

PSEQ 14:A Hur påverkar kontrollsystemets omfattning och utformning programmets effektivitet?

Utvärderingen kan inte dra några *samlade* slutsatser rörande hur TA-kostnaderna i programmet bidragit till måluppfyllelsen. Det finns en betydande osäkerhet.

Gjorda analyser vilar på intressenters utsagor och i flera delar visar gjorda analyser på motsägelsefulla resultat.

Preliminärt kan man dock säga att administration och kontrollsystem brottas med flera problem som haft en negativ effekt på programmets måluppfyllelse.

Förbättringar och förnyelsearbetet har främst haft betydelse för företagsstöden. Projektstöden omgärdas fortfarande av för mycket administrativt krångel.

Administrativa strukturer och förenklingsarbetet uppvisar stora variationer mellan stödformer och mellan län.

Detta är ett utslag av bristande analysarbete, lärande och erfarenhetsutbyte mellan involverade aktörer.

PSEQ 13:B Hur har kommunikationen påverkat måluppfyllelsen?

Trots att informationen förbättrats kvarstår svårigheter för kommunikationen att bidra till måluppfyllelsen då stödsystemet är byråkratiskt, tar tid och prioriterar regler, ekonomi och handläggning.

Ett för starkt fokus mot att hantera en krånglig intern stödgivningsstruktur har hindrat en större måluppfyllelse.

Behov finns att initiera en mer omfattande utvärdering av LBPs kommunikation än vad som hittills gjorts.

PSEQ 13:C Hur påverkar den regionala styrningen LBP's måluppfyllelse och vad kan man lära sig av att länsstyrelserna haft olika strategier?

Utvärderingen pekar på flera problem i styrningsprocesserna för LBP.

De europeiska och nationella målen är otydligt kopplade till de regionala strategierna och på regional nivå upplevs styrningssystemet som oklart. De regionala aktörerna fokuserar på delvis fel saker i styrningsprocessen.

En komplikation är att arbetet med LBP inte alltid fungerar synergistiskt, varken i relationen mellan programmets egna axlar eller i relation till andra utvecklingsmål på regional och lokal nivå.

LBP innefattar ett styrningsdilemma där programmet befinner sig i en stark vertikal styrningsmodell (från EU till länsstyrelser) samtidigt som programmets interventionslogiker bygger på samordning horisontellt i förhållande till andra politikområden, t.ex. den regionala utvecklings- och tillväxtpolitiken.

CEQ 14 Hur effektivt har resurserna i LBP använts i förhållande till den avsedda omfattningen av insatser?

För det första är det svårt att värdera programmets effektivitet på grund av att det...

... dels saknas en målhierarki för att värdera vilka kostnader som ger starkast effekt för att uppnå programeffekter

...dels på grund av svaga kopplingar mellan mål och indikatorer för flera åtgärder i programmet.

För det andra finns ett antal tillkortakommanden i LBPs styrningsstruktur som sannolikt försvagat programmets effektivitet. Det gäller bland annat:

- * en alltför stark vertikal styrning som utgör hinder för lokal utveckling och hinder för en tydliggjord geografisk styrning av programmet,
- * brist på innovativa ansatser
- * svårigheten att omsätta individuella kunskaper till handling för landsbygdsutveckling.

För det tredje finns områden där resurserna i LBP skulle kunnat ha använts mer effektivt i förhållande till den avsedda omfattningen av insatser. Några framträdande exempel är:

- * Utveckling, inte avveckling av det s.k. samarbetsstödet.
- * Framtagande av kvalitativa indikatorer för att fånga in landsbygds-samhällenas inbäddade karaktär (nätverk, social tillit och framtidstro).
- * Ökad målstyrning i arbetet med lokalt ledd utveckling.
- * Fler satsningar på miljöutveckling i stödformer för landsbygdsutveckling.
- * Förbättrade kunskapsstrukturer, indikatorer, forskning, utvecklingsarbete för att stärka instrumenten att fånga in variabler för miljövänligt jordbruk.

PSEQ 25 På vilket sätt har LBP påverkat integrationen på landsbygden?

PSEQ 26 På vilket sätt har LBP påverkat jämställdheten på landsbygden?

Programmet har endast i mycket liten omfattning påverkat integrationen på landsbygden. Även om besluten tog hänsyn till om integration saknades öronmärkta medel för integration och möjligheterna att integrera flyktingåtgärder med landsbygdssatsningar var inte goda.

Programmet har inte förändrat ojämställdheten på landsbygden på något påvisbart sätt. Detta trots att flera jämställdhetsinsatser gjorts, inte minst att Landsbygdsnätverket haft en egen arbetsgrupp inom området.

Jämställdhetsplanerna saknade praktisk relevans och det saknades öronmärkta medel för jämställdhetssatsningar.

Utmaning 1

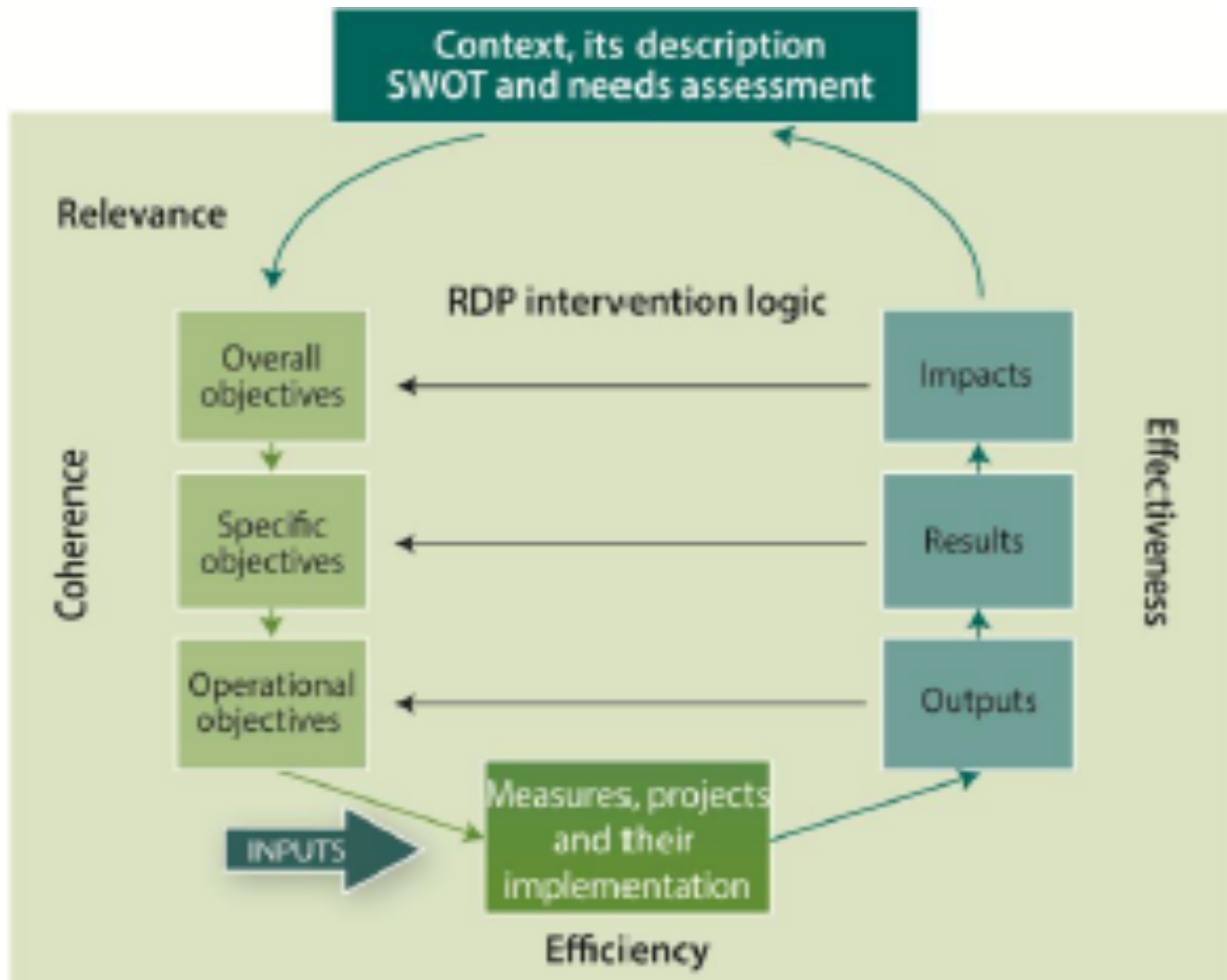
Styrning och lärande

Styrning

Uppläggning

Tre processvärden med relevans för LBP 2014-2020

1. Processvärde: Samordning
 - Programinternt
 - Andra politikområden
2. Processvärde: Regionalt och lokalt engagemang
3. Processvärde: Lärande utvärdering

Processvärde: Samordning Internt i Landsbygdsprogrammet

I EU:s övergripande mål för LBP 2007-2013:

5. Att säkerställa enhetlighet i programplaneringen. När medlemsstaterna utarbetar sina nationella strategier bör de se till att synergieffekter mellan och inom axlarna maximeras och att eventuella motsättningar undviks.

I slututvärderingen fanns en rad utvärderingsfrågor som hade avsikten att pröva i vilken mån detta mål uppfyllts....

Exempelvis följande frågor:

Vilka andra effekter, bland annat de som rör andra mål/axlar, är kopplade till genomförandet av denna åtgärd?

Vilka sysselsättningseffekter ger miljöåtgärderna?

Hur skulle Leadermetoden / LAG kunna användas för att i större omfattning bidra till uppfyllandet av LBP:s miljömål?

Några resultat ur slututvärderingen:

1. De mest betydelsefulla företagsstöden i Axel 1 har sin främsta betydelse för de stödmottagande jordbruksföretagen och har fått små spridningseffekter i en vidare betydelse (t.ex. i den omkringliggande kommunen)
2. Liknande slutsats kan dras för de landsbygdsutvecklande åtgärderna i Axel 3. De konkreta projekten har haft betydelse för både enskildas livskvalitet och för den enskilda plats där åtgärden genomförts, men det är svårt att konstatera någon större betydelse i ett vidare perspektiv för landsbygden som helhet.

3. Ytterst få projekt och aktiviteter inom Axel 3/4 har haft en profil riktad mot klimat- & miljöfrågor. Erfarenheter från programperioden antyder att styrsystemet tenderar att hindra utvecklingsprojekt med klimat- och miljökoppling på grund av att sådana frågor redan anses knutna till åtgärder inom Axel 2.

Rekommendationer LBP 2014-2020:

- * I framtida program bör man utveckla programmets mål och indikatorer för en starkare fokuseringen mot landsbygdsutveckling i ett vidare perspektiv. Ex.vis med hjälp av fler kvalitativ indikatorer för att mäta styrkan i sociala relationer, framtidstro och social tillit.
- * En hållbar landsbygdsutveckling bör innefatta en större omfattning projekt kring idéer om exempelvis grön innovation.
- * Utveckla miljö- & klimatrelaterade indikatorer för samtliga åtgärder i programmet.

Processvärde: Samordning Landsbygdspolitik visavi andra politikområden

I EU:s övergripande mål för LBP 2007-2013:

4. Komplementaritet mellan gemenskapsinstrument.

Synergieffekterna mellan struktur-, sysselsättnings- och landsbygdsutvecklingspolitiken måste stödjas.

Den nationella strategin för Landsbygdsprogrammet:

Landsbygdspolitik har i Sverige en nära koppling till miljöpolitiken och de nationella miljökvalitetsmålen. Sambandet är också starkt till den regionala utvecklingspolitiken och skogspolitik.

Två "tunga" politikområden;

A. Miljökvalitetsmål och

B. Relationer till den regionala utvecklingspolitiken:

Den viktigaste slutsatsen gällande **miljökvalitetsmålen** är att dessa ofta är närvarande i olika överväganden både i själva programtexten och på genomförandenivån. Det som saknas handlar om att konkretisera, t.ex. genom tydliggjorda indikatorer, på vilka sätt miljömålen tillgodoses för olika åtgärder i LBP.

För flera åtgärder saknas indikatorer för miljökvalitetsmålen.

Landsbygdspolitiken synes ha fjärmats från **den regionala utvecklingspolitiken** under de senaste programperioderna.

Den sektorspolitiska orienteringen i landsbygdspolitiken har blivit starkare och i viktiga avseenden har man därmed också förlorat möjligheter till synergiskapande i förhållande till den regionala utvecklingspolitiken (infrastrukturfrågor, kollektivtrafik, kulturpolitik, innovationsstöd).

Regional utvecklingspolitik

Från 1995 alltmer av allmän
tillväxtpolitik och mindre av
regionalpolitik

Horisontell styrning i nätverk
Governance

Bilden av politik för
innovation

Landsbygdspolitik

Från 1995 alltmer ett eget
politikområde

Vertikal styrning - regler
Government

Bilden av ett
'Jordbruksstöd'

Rekommendationer LBP 2014-2020:

- * Utveckla indikatorer för prövning av miljö- & klimatmål i hela Landsbygdsprogrammet.
- * Utveckla strategier på regional nivå hur Landsbygdsprogrammet kan integreras med den regionala utvecklingspolitiken. *Genomförande-strategierna blev handlingsplaner hos länsstyrelserna; starkt standardiserade dokument*

Förslag från analysseminarium: Ta fram regionala landsbygdsprogram som är integrerade med länets regionala utvecklingsprogram!

Processvärde: Lokalt och regionalt engagemang

Landsbygdsprogrammet har bidragit till att landsbygdspolitiken blivit ett starkt sektorspolitiskt stuprör med alltför tjocka väggar.

Programmets genomförandestrukturer präglas av att blicken är fäst uppåt i styrningssystemet - *government* - och inte ett system präglad av underifrånperspektiv baserat på regionala och lokala nätverk - *governance*.

Ett uttryck för detta är programmets svaga geografiska prioriteringar

Svaga eller oklara geografiska prioriteringar i
Landsbygdsprogrammet;
Några exempel:

* **Länsstyrelsernas strategier** eller planer för programgenomförandet innehåller förvånansvärt få prioriteringar gjorda utifrån geografiska överväganden eller som inom-regionalt bestämda prioriteringar

* **Diversifieringsstöden;**

- prioritering av områden med redan god potential för utveckling
- eller prioritering av områden för att skapa god potential för utveckling?

Av avgörande strategisk betydelse för måluppfyllelsen i hela Landsbygdsprogrammet är det vi kallar **regionalt och lokalt engagemang som institutionellt kapacitetsbyggande**

Avgörande är att man utformar egna lokalt eller regionalt bestämda organiseringsprocesser i form av kompetensfunktioner, förhandlingsfora, nätverkssamarbeten och ledarskap.

I det institutionella kapacitetsbyggandet utgör förhandlingsnätverk centrala processpunkter där aktörerna, under ömsesidighet, tillvaratar olikartade resurser.

Några iakttagelser ur slututvärderingen:

1. Oklarheter i genomförandet av åtgärder för lokal utveckling i Axel 3; service/tjänster, byutveckling och natur/kulturarv: åtgärderna betecknas som disparata, fragmentariska, oklara gränsdragningar, olikartade stödgivningsprinciper, ojämn fördelning mellan olika län osv. Det lokala utvecklingsarbetet synes ad-hoc-betonat och kortsiktigt
2. Det administrativa systemet/kontrollsystemet utgör i sig ett socialt dilemma; hur förenar man behov av kontroll med intresset att stimulera kreativa processer i lokala miljöer?

Processvärdesyntes - regionalt engagemang

Iakttagelser i slututvärderingen som pekar på regionalt kapacitetsbyggande som ett strategiskt värde för måluppfyllelsen för olika åtgärder.

1. **Kompetensutvecklingsåtgärder.** I en given region behövs olika sorters kompetensförsörjning
2. **Samarbetsstödet.** Kapacitetsbyggande mellan forskning, näringsliv, politik i ett regionalt sammanhang.
3. **Diversifieringsåtgärderna.** Att ta tillvara traditionella näringslivskulturer, nätverk för entreprenörskap, riskkapitalförsörjning, kompetensutveckling, turismstrategier osv
4. **Åtgärder som har syftet att bevara natur-, kultur- och rekreationsvärden.** Med regional mobilisering kan satsningar på kulturhistoria, landskapskaraktär, rekreation, turism skapa mervärden.

Utmaningar vi ser

1. Hur kan programmet utveckla förmågan att göra geografiska prioriteringar (nationellt eller regionalt)?
2. På vilka sätt kan kontaktytorna, nätverken och samordningen mellan LBP och den regionala tillväxtpolitiken utvecklas?
3. Det finns behov av att utveckla kvalitativa indikatorer för en hållbar landsbygdsutveckling. Vilka är hindren och möjligheterna?

Lärande

Olika logiker

Utförandets logik	Utvecklingens logik
Effektiv handling	Tanke och reflektion
Problemlösning genom undvikande av problemet eller tillämpning av givna regler och instruktioner	Alternativtänkande, experiment och risktagande
Enhetlighet och likatänkande, stabilitet och säkerhet	Tolerans för olikhet, osäkerhet och felhandlingar
Ett anpassningsinriktat lärande	Ett utvecklingsinriktat lärande

Olika typer av lärande

	<i>Anpassningsinriktat lärande</i>		<i>Utvecklingsinriktat lärande</i>	
	Reproduktivt lärande	Produktivt lärande	Målstyrt lärande	Kreativt lärande
Uppgift	Givet	Ej givet	Ej givet	Ej givet
Metod	Givet	Givet	Ej givet	Ej givet
Resultat	Givet	Givet	Givet	Ej givet

Utvecklingsinriktat lärande

- Subjektiv dimension
 - Beredskap att kritiskt ifrågasätta sin kunskap, kompetens eller förhållningssätt
- Utförandedimension
 - Utveckla och pröva nya metoder och arbetssätt
- Strukturell dimension
 - Omtolka och förändra uppgifter, mål, rutiner eller andra förutsättningar för arbetet

- Programmet är komplext och svåröverskådligt samt innehåller flera målkonflikter
- Därför krävs en utvärderingsansats med betydande inslag av lärande och formativ utvärdering som befinner sig nära de pågående processerna i genomförandemiljön.
- Skapa ett ökat utrymme där de deltagande aktörerna ges utrymme att kunna bedriva kontinuerlig reflektion, göra experiment och acceptera oliktankande.

- Introducera ett systematiskt utformat utvecklingsarbete för att skapa en struktur för lärande utvärdering
- Skapa utrymme för lärande hållplatser och för reflektion kring arbetsprocesser, samverkan, stöd och styrning
- Balansera produktionslogik, som dominerar starkt i stora delar av programmet, med en utvecklingslogik som betonar innovativitet, alternativtänkande och öppenhet inför både nya idéer och nya aktörer i landsbygdspolitiken.

En lärande utvärdering innebär

- Att utvärderingsaktiviteter genomförs under pågående aktiviteter och ska utgöra en källa till förändringar under processens gång.
- Att utvärderingen utformas och genomförs i interaktion med berörda i verksamheten.
- Att utvärderingen genomförs som en kontinuerligt pågående process där aktiviteter för resultatörföring, analys och reflektion präglar arbetet.

Utmaningen vi ser

- Hur kan ni göra verksamheten till en mer lärande organisation?

Utmaning 2

Klimat och miljö

- Landsbygdsprogrammet har i enskilda delar bidragit till minskade utsläpp av växthusgaser och ökad kunskap om klimatförändringar.
- Huvuddelen av klimatåtgärderna i programmet är energirelaterade och endast i liten grad inriktade mot att minska de biologiska processernas utsläpp (metan och lustgas).

- Landsbygdsprogrammet har bidragit till en ökad tillgång på förnybar energi men potentialen är många gånger större.
- För att potentialen ska kunna utnyttjas krävs förbättrad lönsamhet och politiska styrmedel som gör det attraktivt att producera förnybar energi inom lantbruket

- Landsbygdsprogrammet har i hög utsträckning bidragit till ökad biologisk mångfald och att skydda och stärka naturresurser.
- Programmet som helhet har bidragit till att vidmakthålla jordbruk och ett öppet och mera varierat landskap.

- LBP har bidragit i hög utsträckning till förbättrad vattenförvaltning.
- Effekterna av denna förbättring uppväger inte nödvändigtvis ökat läckage av växtnärings-ämnen och bekämpningsmedel (lokalt eller totalt) som programmet kan ha bidragit till genom högre jordbruksproduktion än vad som varit fallet utan programmet.

- Hur kan genomförandet av fler klimatanpassningsåtgärder (t. ex kolinlagring i mark och energieffektivisering) främjas?
- Hur kan produktionen av mer bioenergi - som ersättning för fossila bränslen - främjas?
- Landsbygdens företagare känner ansvar för företaget, familjen, gården och platsen (människor, djur och miljö).
- Hur kan landsbygdsföretagens potential utnyttjas för att stärka klimat- och miljöarbetet?

Utmaning 3

Innovativa ansatser

- Med innovation menas utvecklingen och implementeringen av nya eller väsentligt förbättrade produkter, tjänster, processer och system (företag – samhälle – miljö – med mera)
- Med implementering menas att innovationen når en marknad eller att den etableras i samhället
- Med innovativ ansats menas alla stöd och åtgärder som stärker/förväntas förstärka innovation.

- Den samlade bilden är att Landsbygdsprogrammet endast i begränsad omfattning innehåller innovativa ansatser.
- Tunga stödformer är riktade mot investeringar inom primärproduktion som leder till produktionseffektivitet.

- Överlag är programmet fortfarande i hög grad inriktat mot gamla eller traditionella affärsmodeller.
- Det förstärker dock bilden inom sektorn av landsbygdsföretagare som en (primär-) producent.
- Det innebär att programmet i själva verket motverkar innovation inom sektorn.

- De grundvärden som förknippas med utvecklingslogiskt lärande; alternativtänkande, experimenterande, risktagande saknas i väsentliga delar.
- Det innebär att förutsättningarna för entreprenörskap och innovation också saknas.

För att gynna innovation krävs innovativa insatser på olika nivåer:

- Strukturell samhällsnivå
 - Bredband/fiberkabel är nödvändigt men inte tillräckligt
 - Fråga en fastighetsmäklare – bygg/stäng inte en skola!
- Företagsnivå
 - Utbilda företagarna till att betrakta sig företagare och inte (primär-) producenter
 - Utbilda företagarna genom coaching (vad företagarna bör kunna) och inte endast genom rådgivning (vad företagarna bör veta)
 - Stötta samarbete mellan företag (plats, bransch, värdekedja)
- Individnivå
 - Återupprätta grundutbildning och kompetensutbildning (ungdom och vuxna) för yrken inom landsbygdens företag
 - Stötta matchningen mellan individer (mångfald, integration och jämställdhet) och företag

- Betrakta landsbygden; platsen, företagen och människorna som viktiga resurser för att möta samhällsutmaningar som;
- Klimat och miljö
- Integration, mångfald, jämställdhet
- Arbetskraft och arbetstillfällen
- Bostäder
- Självförsörjning

Utmaningar vi ser

Hur kan innovativa ansatser utformas så att:

- Människor vill och kan bo på landsbygden?
- Företagarna betraktar sig som företagare på en marknad och inte enbart som producenter i starten av en värdekedja?
- Individer och företag möts?
- Landsbygdens resurser utnyttjas för att möta samhällsutmaningar?

Utmaning 4

Integration och jämställdhet

Integration

Trots att integration är ett prioriterad mål och att landsbygdsnätverket haft en särskild temagrupp om integration, visar utvärderingsresultaten på

- ett svagt intresse i programmet,
- en liten andel stöd och
- mycket små effekter inom integrationsområdet.

Även om besluten tog hänsyn till de horisontella målen om integration,

- saknades öronmärkta medel för integration och
- möjligheterna att integrera flyktingåtgärder med landsbygdsåtgärder var inte goda.

- En mycket liten andel av både företags- och projektstöden användes till integration
- Endast 2 procent av 7 000 beviljade företagsstöd gick till personer med utrikes bakgrund
- Ytterst få, cirka 1,5 procent, av de företag som erhöll företagsstöd hade en utlandsfödd företagsledare

- Insatserna gick främst till befintliga sociala grupper, inte nya
- Företagsledare med utländsk bakgrund fick oftare än andra avslag på sina ansökningar om företagsstöd
- Diversifieringsstödet (åtgärd 311) gav mycket små effekter
- Inte heller i LAG-gruppernas arbete genomfördes särskilt omfattande integrationsinsatser

Jämställdhet

- Trots att jämställdhet är ett prioriterad mål och att landsbygdsnätverket haft en särskild temagrupp om jämställdhet som utvecklat material, instrument och checklistor, visar utvärderingsresultaten att
 - jämställdhetsaspekterna var svagt utvecklade,
 - knappast tillgodosedda i beslutsstrukturerna samt
 - begränsade i strategierna.
 - Jämställdhetsplanerna saknade praktisk relevans
 - det saknades öronmärkta medel för jämställdhetssatsningar.

Jämställdhet

- Jämställdhet betraktades i hög grad som en del i den konkreta handläggningen men mera sällsynt som en övergripande strategisk utgångspunkt.
- Endast 16% av ansökningarna om företagsstöd kom från kvinnor.
- Kvinnor beviljades företagsstöd i mindre utsträckning.
- Beslutsfattarna hade svårare att se affärspotentialen i kvinnors ansökningar.

Förbättringsförslag

1. Introducera fler kvalitativt formulerade indikatorer för det lokala utvecklingsarbetet gällande både jämställdhet och integration
2. Utse specifika landsbygdssamordnare på både lokal och regional nivå
3. Satsa ytterligare på försök, pilotprojekt och alternativmodeller
4. Introducera kvotering för kvinnor kopplat till stödansökningar
5. Ge Landsbygdsnätverket i uppdrag att under en längre tid bedriva utvecklingslogiskt lärande runt programmets horisontella mål

6. Utveckla synergier mellan strukturfondsprogrammen
7. Fler satsningar inom häst- och livsmedelsbranschen för att gynna kvinnors företagande
8. Utveckla stödformer för andelsjordbruk, stadsnära odling och trädgårdsnäring som underlättar för invandrare att söka
9. Fler rådgivningsinsatser och mentorprogram för att starta och driva företag på landsbygden som tar hänsyn till de horisontella målen
10. Sänk den lägsta företagsstödnivån

11. Kompetensutveckling för handläggare på stödmyndigheter och näringslivskontor om jämställdhet och integration samt villkoren för kvinnors företagande, särskilt turistföretag
12. Förbättra analysredskapen för de horisontella målen, exempelvis statistiken för icke-svenskar som har mjölkkor eller arbete med trädgård.
13. Synliggör jämställdhet i Jordbruksverkets handläggningssystem
14. Ta fram information och anvisningar på flera språk
15. Satsa mer på informationsarbete där aktiviteterna sker. Möt upp på lokal nivå där nyanlända finns

Prioritering

Vilket av alla förslag tycker du är viktigast och möjligt att arbeta vidare med?

Vad tar du med dig från idag
och hur kommer det att
förändra ditt arbete?